

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I.” DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE

No. 773

LUCRARE DIN INSTITUTUL DE ISTORIA MEDICINEI
FARMACIEI ȘI DE FOLKLOR MEDICAL

Fondator și Director onorific :

Prof. Dr. JULES GUIART (LYON)

Director :

Prof. agr. Dr. VALER BOLOGA

(TEZA No. 52 LUCRATĂ ÎN INSTITUT).

ROSTUL LUI ȘTEFAN VASILE
EPISCOPESCUL,
ÎN ÎNCEPUTURILE MEDICINEI
ȘTIINȚIFICE ROMÂNE

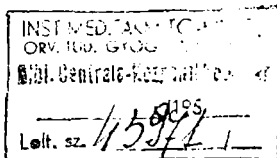

TEZĂ

PENTRU DOCTORAT ÎN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ ÎN ZIUA DE 18 MAI 1934

DE

VICTOR MUREȘAN

CLUJ

TIPOGRAFIA „CARTEA ROMÂNEASCĂ”

1934

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I⁴” DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE

Decan : Prof. Dr. GH. MARTINESCU

Profesori :

Clinica stomatologică (agr.)	Prof. Dr.	ALEMAN I.
Istoria Medicinii (agr.)	” ”	BOLOGA V.
Microbiologie	” ”	BARONI V.
Patologia generală și experimentală	” ”	BOTEZ A. M.
Clinica oto-rino-laringologică (supl.)	” ”	DOCTOR R.
Istologia și embriologia umană	” ”	DRĂGOIU I.
Clinica infantilă	” ”	GANE T.
Clinica ginecologică și obstetricală	” ”	GRIGORIU C.
Semiologie medicală	” ”	GOIA I.
Clinica medicală	” ”	HATIEGANU I.
Medicina legală	” ”	KERNBACH M.
Farmacologia și farmacognozia	” ”	MARTINESCU GH.
Clinica oftalmologică	” ”	MICHAIL D.
Clinica neurologică	” ”	MINEA I.
Igiena și igiena socială	” ”	MOLDOVAN I.
Radiologia medicală	” ”	NEGRU D.
Farmacia chimică și galenică	” ”	PAMFIL GH.
Anatomia descriptivă și topografică	” ”	PAPILIAN V.
Clinica chirurgicală }	” ”	POP A.
Medicină operatoare }		
Fiziologia umană	” ”	POPOVICI GH.
Balneologie (agr.)	” ”	STURZA M.
Clinica dermato-venerică	” ”	TĂTARU C.
Clinica urologică	” ”	ȚEPOSU E.
Chimia biologică	” ”	THOMAS P.
Clinica psihiatrică	” ”	URECHIA C.
Anatomia patologică	” ”	VASILIU T.

JURIUL DE PROMOȚIUNE :

Președinte : Prof. DR. V. BOLOGA

Membrii : {
 ” ” I. MOLDOVAN
 ” ” T. VASILIU
 ” ” I. GOIA
 ” ” M. KERNBACH

Supleant : DOCENT Dr. V. CIMOCA

Dlui Profesor V. Bologa
omagiu și recunoștină

INTRODUCERE.

În istoria medicinei la români trebuie să distingem inițial două procese bine distincte, cari ce e drept se influențează uneori reciproc, se ating adesea, dar la ultima analiză apar pentru medicul istoric deosebite: istoria *medicinei în România* și istoria *medicinei științifice românești*.

Istoria medicinei *în România* înglobează pe de o parte trecutul atât de bogat și interesant al medicinei empirice cât și trecutul medicilor streini cari au practicat în principatele dunărene. În schimb istoria *medicinei științifice românești* este mult mai târzie și ea se referă la nașterea și dezvoltarea unui *curent medical românesc*, care nu se poate ivi decât în momentul când apar cei dintâi medici de neam românesc, când aceștia încep a crea o literatură medicală românească, a se preocupa de problemele medicale interesând înainte de toate Țara Românească, a forma o surrescență medicală românească, a desvolta o activitate științifică și organizatoare românească coordonată, înmănunchiată.

Dacă socotim între aceștia (așa cum o face dl. prof. *V. Bologa*) și pe înaintașii aromâni cari practicau în țară și Ardeal, precum și pe medicii români ardeleni, de pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea, și începutul veacului al XIX-lea, aceasta epocă a celor dintâi medici de naționalitate română, a *precursorilor* (1700—1825), care după dl. prof. *V. Bologa* înseamnă cele dintâi începuturi ale medicinei științifice românești, coincide cu epoca *medicinei reale* (1700—1840) epocă bine delimitată în istoria medicinei în România, după dl. *Dr. V. Gomoiu*.

În timpul acesta începe să activeze Drul V. Episcopescu, a cărui încadrare în procesul de formare a medicinei științifice romoânești, urmează să o fixăm în această lucrare, după ce vom fi analizat opera sa literară¹).

1) Ștefan Vasile Episcopescu, pare a fi trăit între 1775 și 1850. Datele exacte ale vieții sale, îndeosebi anul nașterii și anii studiilor sale nu sunt încă în deajuns de precizați în istoriografia noastră medicală. Biografiile de ale sale se găsesc în operele citate la biografie, ale regretatului G. Crăiniceanu și ale dlor Dr. V. Gomoiu, Ion C. Filiti și Prof. G. Z. Petrescu. Atât datele nașterii cât și datele anilor când și-a început și terminat studiile variază puțin de la autor la autor. De asemenea nu sunt clare datele despre părinții și familia sa. Neavând în Cluj posibilitate de a face cercetări în arhive, în cari să se găsească dato despre Episcopescu și despre familia sa ne abținem de la orice comentariu și ipoteze asupra datelor biografice publicate până acum.

Pe cine ar dori să abordeze această chestiune, îl îndreptăm spre lucrările autorilor amintiți.

Ar fi în orice caz necesar să avem în sfârșit informații precise și irefutabile cu privire la biografia acestui însemnat medic român.

Despre activitatea sa medicală dau pe scurt după. autorii mai sus amintiți următoarele informațiuni:

S'a născut în București, după tată se numea Manega, iar după mama sa Ilinca, Piscopescu. În prima adolescență rămâne orfan de tată. Protejat de cumnatul său Tudose Cikerdek, negustor ardelean cu mare reputație, fu primit de spăterul Andrei Klusck, la care timp de 6 ani învață practica farmaceutică. Dar n'a putut căpăta dragoste pentru meșteșugul său, probabil datorită mizeriei și maltratărilor spăterului. Nemâncat, desculț, adesea e silit să fugă de la stăpânul său. I-a fost dat și lui să cunoască mizeria cărturarilor români pentru cari mijloacele materiale constituiesc o adevărată piedecă în avântul și dorința ce o au, de a-și pune în folosul neamului munca și inteligența lor. Destinul îl favorizează însă mai târziu și în loc să rămână îndosit amestecând hapuri și făcând alifii într-o farmacie neînsemnată, Episcopul Constantin Filiti al Buzăului, interesându-se de soartea lui, îl trimite la Viena unde urmă cursurile lui Peter Frank „vestitul medic al clinicului și protomedic împărațesc“ și ale lui Andreas Stift. După ce-și dă „rigurosul“ se întoarce în țară. Practica și-o începe asistând ca chirurg pe doctorii Silvestru Filiti, Constantin Darvar și I. Marco.

Ocupă postul de medic al poliției Bucureștilor, iar în timpul ciumei lui Caragea (1828—1830) fu printre puținii medici cari se expun îngrijind pe ciumați.

Episcopescu moare la anul 1850 (Crăiniceanu).

SCRIERILE LUI EPISCOPESCUL.

1. „*Mijloace și leacuri de ocrotirea ciumei*“. 1824. Neavând în Cluj la îndemână lucrarea, nu putem face nici o analiză a ei.

După Dr. G. Crăniceanu în această primă lucrare a sa face descrierea ciumei, a mijloacelor de tratament precum și indicații profilactice, pentru care scop dă și o rețetă. În acest op limbajul e mistic pe alocurea: „prin văzduh, câinii urlă“ și întrebunțează cuvinte ca uime, uimeală de minte, lipială.

Episcopescul fiind printre puținii medici cari au îngrijit pe ciumați în timpul ciumei lui Caragea, scoate aceasta carte ca produs al observațiilor sale medicale.

A doua lucrare e scoasă în 1829 cu titlul:

2. „*Oglinda sănătății și a frumuseții omenești*“.

„Mijloace și leacuri de ocrotirea și de îndreptarea stricăciunilor“.

„Alcătuită și întocmită spre folosul neamului Românesc de Ștefan Vasilie Piscopescu Dohtorul politiei Bucureștilor, a Prințipatului Țării Românești“.

„Și pusă în tipar cu cheltuiala Dumnealui Vasilie Manole Epistatul Tipografii, la care se și află spre vânzare, în București“.

„In tipografia dela Cismea. 1829“.

Cartea e închinată: „Prea înălțatului și prea luminatului nostru Domn Grigorie Dimitrie Ghica Voevod“ precum și slăviților mari boieri Gr. Brâncoveanu, C. Krețulescu, Barbu Văcărescu, C. Bălăcescu.

Intr'o scurtă prefață spune că scrie cartea aceasta „Pentru îmbunătățirea stării neamului“ prin „aceasta mică scânteie de lumină dohtorească“.

Aduce elogii marilor învățați ai Universității „Beciului“

unde și-a câștigat cunoștințele pe cari le pune „spre lumina și folosința neamului... în nevoile neputințelor lor“.

Procurvântarea dela pagina 1—50.

Ingrijat de sănătatea neamului care e de toată mila, precum și de obiceiurile rele ale tineretului, socoate de datoria lui de doctor a neamului să facă lumină „întru acest neam al neștiinței“.

Vorbește de stricăciunile beției, iar ravagiile bolilor venerice (sfrinția) le socotește tot atât de mari ca ale ciumei sau ale războiului.

Dă istoria ca isvor de îndrumare pentru păstrarea sănătății, a frumuseții și a bogăției unui neam, relevând trecutul glorios al neamului românesc „care a fost în multe dăți înzestrat cu strălucitoare slave și cu multe și mari daruri de vârtute și de frumusețe“.

Combate obiceiurile rele cari s'au înrădăcinat în popor și cari amenință trăinicia lui, și dojenește pe mamele cari nu-și alăptează singure copiii, lăsându-i pe mâna slujilor, ele continuând a trăi în „desfătări dărămătoare de viață și de avere“. Vorbește de luxul modei și de obiceiul rău de a învăța copiii limbi și carte la străini înainte de cea maternă.

Describe organizația țării, a cărei conducere se face de crai sau domn, senat sau diyan. Clasele sociale sunt boierii — clasa cheltuitoare — și norodul muncitor.

După ce face o amplă înșirare de sfaturi și învățături, animate de un sentiment patriotic, spune că a scris aceasta carte cuprinzând „știința mijloacelor și a leacurilor doctoricești“ pentru folosul celor pătimiși, cari recurg la babe și vraci, fie din neștiință, fie din lipsă de doctor. Sfătuiește ca leacurile să le cumpere dela spițeri și nici de cum dela băcănii, cu toate că sunt mai ieftine.

După procurvântare urmează o serie de capitole cari după conținutul lor se împart în două părți.

În prima parte dă noțiuni de cosmografie, geografie și antropologie, în capitolele cu titlul: Făptura lumească, Pământul, Văzduhul, Vântul, Clima locului și Socoteala vremii, e vădită tendința de popularizarea științifică, fondul medical dacă nu lipsește complet e abia atins în unele părți, unde stabilește oarecari legături de ordin medical între climă și vânturile locului și diferele boli. (Influența concepțiilor hipocratice!).

Spiritul de imaginație și cunoștințele vaste de geografie, cosmografie și antropologie sunt dovada erudiției autorului, care încearcă să îmbrace aceste noțiuni în haina cea mai simplă și de înțeles tuturor.

În capitolul „Făptura lumească“ definește lumea în felul următor: „Lumea este întregimea făpturii și zidirii ceriului și a pământului pe cât poată se cuprinde ochii și să înțeleagă mintea omenească. Aceasta se numește lume, care se zice și firea deaobște spre deosebirea planitului pământului nostru, care să socotește și să numește și acesta în parte, lumea și firea cea mică“.

Iar „Negrăita mulțime a stelelor, cerului“ le împarte în două neamuri: „Neam luminos și de neam întunecos: Neamul cel luminos sunt Sorii . . . , iar neamul cel întunecos sunt Planitele cu Lunele și slujitorii lor, care ocolesc împrejurul Soarelui de care se țin, se port și se luminez“.

„Pământul“ îl descrie ca fiind „apăsat la cele două împotriva căpătâiuri . . . în chipul unui măr“ având doi poli și mișcându-se în jurul soarelui.

Fața pământului „Este de milioane de miluri împatrați“ e acoperită peste 6 părți cu apă și 3 părți uscat; o parte Europa alipită de Asia, alta Africa și a treia America descoperită de Cristofor Columb.

„Văzduhul“ spune că este „aierul pământului, easte aburiala trupului lui, cu care se împresoară și să îmbrace ca un vesmânt de jur împrejur“.

În capitolele ce urmează și intitulat Omul, Sufletul, Mintea, Femeia, Orânduiala împreunării, găsim noțiuni de psihologie, fiziologie, sociologie și îndrumări medico-igienice pentru tineret. În ultimele două capitole mai sus amintite, într'un stil popular, face descrierea anatomo-fiziologică a organelor genitale.

Iar capitolele „Sănătate“, „Tinerețe“, „Orânduiala curățeniei“, etc. cuprind noțiuni de igienă.

Prima parte se termină cu o poezie din 12 versuri.

A doua parte a acestei cărți dela pagina 179 incolo e intitulată:

„Mijloace și leacuri de ocrotirea sănătății și a frumuseții omenești și de îndreptarea stricăciunii lor“.

„Materia Doctoriei“.

„Arătarea orânduiei și a lucrării vremurilor anului a hrăni și a leacurilor“.

În pimele patru capitole se ocupă de cele patru anotimpuri precum și de bolile cari se întâlnesc mai frecvent în fiecare din ele:

Astfel primăvara este de a se feri de răceală prin vânt umed și rece, de nutrire cu carne veche de vite, cari în acest anotimp sunt bolnave foarte multe, precum și de scăldat în apă curgătoare și murdară. „Mijloacele și ocrotirea sănătății și a frumuseții“, vara „fereala împreunării, fereala capului gol, de bătaia căldurii razelor Soarelui de băuturi reci, hrană de pește, raci“, etc.

Toamna, se întâlnește răceala și se îngrijește sănătatea prin „fereala incuietorii mistuielii“ etc.

Iarna atrage atenția asupra „lucrării frigului“. Indică băile calde cu apa râurilor curgătoare de sub gheața limpede. La fel sunt bune ceaiurile de jalap.

În capitolele ce urmează descrie „orânduiala hranei“ cu noțiuni dietetice, precum și de pregătire a alimentelor.

Vorbește de băuturi și prepararea lor, de orânduiala lucrului.

Partea care urmează cuprinde o serie de sfaturi de ordin medical, cu privire la constipație, la facerea clistirului de șezut și de „matcă“.

Pentru clistirul de șezut, pe care-l indică în constipație, hemoroizi, acei ce suferă de „urdinare“ și colici, precum și pentru limbrici.

Rețeta pe care o dă pentru clistire e următoarea:

„Iea tărățe de grâu, o mână“.

„Săpun bun sau prost răzuit, două dramuri“.

„Acestea hierbându-le într'o ulcică cu o litră și cincizeci de dramuri de apă, până va scădea de două degete, aceea ulcică să se ia dela foc, și să se strecoare zeama printr'o cârpă cu stoarcerea tărățelor și răcorindu-se zeama pe cât va suferi degetul, să se amestece apoi cu două feligene de ulei, sau de unt de lemn, și îndată să se pue după rânduiala clistirului...“

Clistirul de matcă (clismă vaginală) spune că trebuie să se facă pentru curățenie de două ori la zi, cu apă caldă, iar dacă femeia suferă de: „poala albă ce se pricinuește din prea adesea împreunare și din vătămături de lepădături, și din faceri grele...“ este a se face spălarea cu lapte dulce. La fel pentru spălarea „copturii de frântură“ (ruptură perineală) se vor face clistire de trei ori la zi cu zeamă de mușetel și de trandafir.

Când aceste rămân fără efect, timp de o lună, să se facă clistire cu apa limpede ce se obține prin stingerea a unei părți var nestins în zece părți apă. Urmează apoi descrierea bolilor infecto-contagioase mai frecvente cu un sumar tablou simptomatologic și cu mijloacele de vindecare, pe care le indică sub formă de regim dietetic și rețete, din cari multe le poate executa însuși bolnavul.

Intre aceste boli sunt: vărsatul mare, vărsatul cel mic, vărsatul cel spuzos, lingoarea, boala frigurilor, boala urdinării, boala limbricilor, a sîrînției și boala de frânturi.

La capitolul „sfrînției“ vorbește de pericolul venerian și condamnă prostituția. Dă indicații de profilaxie:

„După toată împreunarea, este spălarea mădularelor cu apă caldă sau și cu pișat, cât mai în grabă“. Înainte de împreunare, ungere cu unt de lemn și spălarea cu apă caldă și săpun după împreunare.

Pentru bublițele (șancrui) cari apar după împreunare, indică „arderea cu piatra iadului, iar dacă nu trec și mai cu seamă la femei, la cari nu se pot vedea bublițele să se dea următoarea rețetă:

„Iea — mercur solubile haneman: zece grăunțe.

Kermes mineral. Praf de frunză de digitală purpurea. Din amândouă câte o jumătate de dram.

Praf de cleiu amoniac.

Praf de reșină guaiak. Din amândouă câte două dramuri.

Ecstracț de pelin cât va trebui spre a se face hapuri“.

În capitolele următoare dă o mulțime de rețete, cu indicații din cari unele pot fi executate de însuși cel avizat. În aceasta parte se remarcă vastele cunoștințe în materie de farmaceutică.

A treia lucrare, apărută în 1837, e

3. *„Apele metalice ale României-Mari cercetate, descrie și însoțite cu o Dietetică și Macrobiotică“*.

În luminate zilele Măriei-sale Alexandru Dimitrie Ghica Vvd Domn Stăpâintor a toată Țara Românească de Ștefan Vasile Episcopescul Dohtorul Politiei Bucureștilor,

spre obștescul folos al sănătății pătimașilor de boale hronice.

Tipărite cu blagoslovenia Sfinții-sale Kiriu Keșarie Episcopul Buzăului.

În Tipografia Sfintei Episcopii la anul 1837. Supt direcția D: Vasilie Manole“.

Pe pagina a doua și a patra se găsește câte o poezie din patru versuri.

Cartea e închinată Episcopului Buzăului:

„Prea Sfinției Sale Părintelui Episcopul Buzăului Kiriu Kir Kesarie cu zmerenie, și multă plecăciune să jertfește aceasta carte de alcătuitorul ei St: Episcopescul Doc:“, căruia îi consacră una din cele două poezii și o pagină și jumătate din lucrare, în care expune motivul care l-a determinat să scrie aceasta lucrare în urma călătoriei în Eparhia Episcopului Buzăului: „Dorința care mi-s'au insuflat cu povestirea acelor pătimiși bolnavi, și a izvoarelor de ape metalice dela câteva schituri și locuri ale Eparhiei Prea Sfinției Voastre, m'au îndemnat a mă sângui pentru cercetarea și mântuirea lor“.

„Procurvântarea“ pag. 3—22 spune că doctorii nu cunoșteau izvoarele de ape minerale din Țară „trimiteau pe pătimișii lor bolnavi, la băile pământurilor străine și depărtate, pe la Arpatak, Mehadia, Buda, Viena și mai înainte, unde se și ducea cei cu stare pătimiși, cu duiumul pă tot anul din Prințipat și se întorcea unii înțremați și folosiți la sănătate, dară alții mai sfârșiți, după cum era, și care se și îngropa unii pe acolo; rămânând cei fără stare cea mai mare parte a norodului pătimiș în tânguală și patimă de moarte...“

Amintește despre un izvor de pucioasă cunoscut de pe vremea lui Gr. D. Ghica, la Boboci în județul Săcuenilor.

Pe timpul ocupației rusești s'au găsit trei izvoare de apă cu pucioasă la Breaza, Târgoviște și la Câmpul-Lung, de cari s'au folosit mai mult Rușii, iar pământenii neavând „comandă de doctor“ abia se strecurau câte unul la aceste băi.

Doctorii locului necunoscând „analisisul compunerii lor“ trimiteau bolnavii lor după informațiile primite dela cei cari au fost și s'au folosit de aceste băi.

Amintește că s'ar fi făcut o analiză acestor izvoare de doi doctori străini, cari însă nu și-au luat osteneala să o aducă la cunoștința norodului.

Aceasta necunoaștere și neștiință precum și marele folos ce-l pot avea apele metalice pentru vindecarea norodului bolnav, îl determină să cerceteze și să scrie despre aceste izvoare.

Indeamnă pe proprietarii moșiilor, pe cari se găsesc izvoare să facă instalații: „Șghiaburi de piatră, cel puțin de treizeci-patruzeci vedre cuprins, care vor să fie umbrite cu un înveliș,

unde trebuie să se facă și câte cinci-șase odăițe, de scânduri sau de zid... având înrânsele câte un pat, o mescioară, un scaun, o nastrapa de băut...“

Describe, apoi călătoria sa lungă plină de trudă și de oboseală, încât era să rămână pe acolo, a locurilor văzute, a satelor „fără comunicare de potecă“ și a oamenilor cari trăiesc fără cunoașterea „sineșului lor“ și a îngrijirii sănătății. Pentru a scoate acest norod din întunerecul neștiinței și pentru a-l lumina, se folosește în scrierea sa „de frazul (frază) cel de obște cunoscute și obișnuit în limba cea simplă vorbitoare, depărtând dinrânsa cât s'au putut, cuvintele cele întunecoase și greu de înțeles obștii“, condamnând pe autorii cari introducând cuvinte streine „care după ce nu însemnează întru nimic mai mult, întunecă mai vârtos înțelegerea“.

Cartea propriu zisă are patru părți: teoretică („intrarea în teorie“) pag. 22—35, practică („intrarea în practică“) pag. 35—52, dietetică, pag. 52—102 și macrobiotică.

Intrarea în teorie, începe cu o expunere de cunoștințe de geologie, straturile pământului, originea apei subterane, izvoare de apă dulce, cari vor fi cu atât mai bune cu cât „postata“ prin care trece apa e mai puțin bântuită de metale. Când însă o apă conține metale de Pb, As, Aramă, Argint viu topit, e otrăvitoare sănătății, iar apele cari conțin metale de pucioasă, magneziu, fier, duf de cărbune, etc. sunt de leac. Cu aceste ape se ocupă chimia „care începe lucrările ei, de unde isprăvește fizica“.

După o analiză în Germania, spune că apele metalice de leac în general se împart în 4 neamuri: neamul apelor de pucioasă, neamul apelor de sare amară, neamul apelor de fier și neamul apelor acre. Fiecare din aceste specii formează titlul unui scurt capitol în care înșiră în parte varietățile cunoscute ale fiecărui neam.

Capitolul care urmează intitulat „Apele metalice ale României-Mari“ cuprinde o clasificare a apelor minerale, pe cari le socoate că fac parte din două neamuri: fier și de pucioasă. (Clujul Medical, dl. Prof. Bologna).

Iată în transcriere (originalul e scris cu litere chirilice) acest document interesant pentru istoria balneologiei românești:

„Aceste ape metalice ale Principatului, care am aflat de bune și folositoare, sunt numai de două neamuri: de fier și de pucioasă; dar acest neam de apă de pucioasă este de trei deosebite

soiuri: unul este de pucioasă cu sare amară, altul de pucioasă cu sare de bucate și iarăș altul este de pucioasă cu magnezie carbonică, având cele sărate predominantive lor parte sarea, cea cu magnezia carbonică magnezia; iar neamul apelor de fier are deocamdată două soiuri, unul este de fier carbonic cu pucioasă, și altul este numai de fier carbonic, având amândouă predominantive lor parte fierul carbonic și se însemnează anume pe unde sunt.

Apă de pucioasă cu sare amară:

Județul. Plaiul.

Slam. Râm. Râmnic: La dealul Măgura, moșia mănăstirii Râmnicului, sunt două izvoare.

Buzăului. Slănic: La satul Lopătari pe dealul Cărpinișului este un izvor.

Buzăului. Pârscov: La schitul Nifon sunt trei izvoare de frunte.

Săcuieni despre Buzău: La Gornet la Bengala este un izvor.

Vâlcea. Kozii: La satul Călimănești sunt șase izvoare dintr'un deal, cele din mijloc mai însemnate.

Dâmbovița. Kozii: La Ocina pe vârful Voinii la poiana rotundă este un izvor.

Ape de pucioasă cu sare de bucate:

Județul. Plaiul.

Săcuieni. Despre Buzău: La Brusturaș la Puturosul este un izvor.

Săcuieni. Teleajăn: Lângă Vălenii de munte este un izvor.

Prahovii. Teleajăn: La ocna Teleaga sunt două izvoare.

Dâmbovița. Teleajăn: La Sărbănești sunt șase izvoare. Cel mai sus mai însemnat, și cu puțin fier și păcură, unt de pământ.

Muscel. Teleajăn: La Bugea în humele este un izvor, în dreptul acestuia peste râu în sat este altul asemenea.

Ape de pucioasă cu magnezie carbonic:

Județul. Plaiul.

Buzăului. Slănic: La Poiana Mărului la Schit sub un scropuș este un izvor.

Părscov: La Brăieștii dela Mirău este un izvor.

Părscov: La Muntele Inănețul cel mare, la schitul Sfântului Gheorghe sunt două izvoare, unul în țarina schitului și altul de sub chilia de piatră.

Săcuieni. Despre Buzău: La Aluniș din susul satului este un izvor.

Săcuieni. Tohani: La Boboci este un izvor.

Săcuieni. Tohani: La Nehoși în gura izvorului Mircei cum și mai la vale în gura Șindrillii sunt două izvoare.

Săcuieni. Tohani: La Bâsca cu cale drept pleci', este un izvor.

Săcuieni. Teleajăn: La Posești este un izvor.

Săcuieni. Teleajăn: La Suseni este un izvor.

Prahovei. Breaza: Sunt două izvoare, unul din josul satului și altul din sus pe pârăul cel roșu dela Sunătoare.

Argeșul. Areful: Sunt asemenea două izvoare, unul la Brădet și altul din josul cetății lui Negru-Vodă.

Apă de fier carbonic cu pucioasă:

Județul. Plainul.

Săcuieni. Despre Buzău: Este numai un izvor la Sibiciu la dealul Burdișoaiei, însă cel din josul izvorului celui din sus de deal.

Muscel. Bugea: În humele este un izvor dar nedestupat și am lăsat pe d. d. logofăt Nicolae Rucăreanu a căruia moșie este ca să-l destupe.

Apă de fier carbonic:

Județul. Plainul.

Buzău. Slănic: La satul Bruștea, moșia Iancului Caloian, este un izvor mare, însemnat de bun și de curat, are și pământ roșu de cea mai bună și mai statornică văpsea.

Buzău. Slănic: La moșia Bălăneștii peste gârla Sărățelului la biserica Cocârcenii sunt două izvoare mai mici; cum și la Brăiești la Mireu este un izvor.

Prahovii. Teleajăn: La muntele Ivanetuțel cel mare din susul fântâniei Angeloșanilor, este un izvor.

Săcuieni. Sibiciu: La dealul Cordișoaiei este un izvor, cel

mare din sus, amestecat cu piatră acră mai mult pentru văpsit, fiind prea tare îi zice apă acră, dar nu-i.

Vâlcea. Cozia: La satul Călimănești este din stânga drumului și din jurul izvoarelor de pucioasă un izvor astupat și am lăsat pe părintele iconomul Cozii ca să-l deschiză“.

A doua parte a acestei cărți, „Intrarea în practică“ (pag. 35—52) cuprinde considerațiuni asupra modului de acțiune („lucrare“) a apelor pucioase asupra diferitelor boli și organe bolnave, care depinde și de felul de amestecare a diferitelor săruri: „cea cu sare amară este topitoare întăriturilor pântecelui și ale pieptului, și mai slobozitoare în urdinarii; cea cu sare de bucate, este înviorătoare și înțrematoare de puteri; cea cu magnezie carbonică, este alinatoare de fulgerile otrângilor, ... iar cea cu fier și adăugătoare de puteri“.

Arată posibilitățile de unire chimică între apele minerale.

„Acest duf de pucioasă ce este din fire amestecat în aceste ape metalice, se face și din meșteșugul himic, din împreunarea pucioasei cu sare de pământ văros sau metal și mai vârtos cu fier; easte foarte folositor pătimașilor de boale de piept și de pân-tece și lucrător de slobozirea a toată încuietura trupului, de mistuială, de ud, de abureala pielei și de flegma tusei“.

Bolnavii trebuiesc pregătiți cu doctorii pentru băi, așa fel ca aceste să-și aibă efectul mai bun. Să se folosească de doctorii pentru „încuietura de ieșiri a mistuelii“ și pentru urdinarie, pentru cari dă câteva rețete.

În capitolul „Orânduiala întrebuițării băilor apelor metalice“ spune că pentru întrebuițarea apelor lecuitoare, trebuie ca bolnavul să-și cunoască boala și să știe dacă izvorul e folositor boalei sale.

Arată apele cari se pot bea și felul în care să se întrebuițeze „apa de pucioasă cu sare amară până în 3—4 litre pe zi, una dimineața pe nemâncate și peste un ceas să gusteze un ceaiu și cu două, trei ceasuri după gustarea prânzului...“ Aceasta pentru cei cu „încuietura mistuelii“, iar pentru cei „urdinarie“ recomandă apa de pucioasă cu magnezie carbonică, iar cea de pucioasă cu sare de bucate este pentru spălarea rănilor și îmbăiat, apa de pucioasă cu fier pentru cei „slăbănogi“ de băut și îmbăiat.

Băile să se facă cu apă de căldura „laptelui celui muls“ încălzită în cazan sau cu pietri arse, în zilele cu soare și fără vânt, de două ori la zi, odată dimineața și a două oră după

prânz la 2—3 ore. După baie bolnavul îmbrăcat într'o cămașe lungă și un antiriu să se odihnească un ceas“ pentru săvârșirea „aborelii trupului cea după baie, fără de care n'au băile folosul lor“.

Urmează o serie de patru capitole în care înșiră bolile cari se vindecă sau se ușurează prin întrebuintarea apelor de pucioase de diferite feluri.

„Boalele și patimile hronice care se vindecă sau se ușurează cu apă de pucioasă, cu sare de bucate“.

Sifilis, blenoragie (sfrinție), bolile org. gen. fem.

„Din oprirea curățeniei lehzuzii și a orânduelii firii femești din toată luna“ (menstruația) și „a mucusului și a sângelui trânjilor bărbătesc, din delungate patimi de boale reumatice, artritice și scrofuleze, răioase, pecinginoase și leproase cu durere și cu junghiuri de oase și de încheieturi, cu urdinări și bube de tot felul, ghinduroase, sgăricioase și cu nesuferită mâncărime de trup, precum și răni vechi pe picioare, cu slăbiciune și cu sfârșiciune de putere, cu fața uscată și galbenă“.

„Boalele și patimile hronice care să vindecă sau să ușurează cu apă de pucioasă și magnezie carbonică“.

O indică mai cu seamă pentru copii (având o acțiune lentă) ușurând dentiția, stimulând creșterea și având o bună acțiune în tusa măgărească, scurgerea urechilor, „boala câinească a copiilor“, iar pentru femei la prima menstruație, menopauză, lucrutul precum și „...patimi de piept cu scuire de sânge și cei cu vărsătură de sânge“, alină urdinarea, alină și potolește valurile furii, otrăvurilor, de șoricioaică, sărăcică“, etc. Pentru bărbați la fel în sus numite boli pentru reumatism, lumbago, emoroizi.

În cele cari urmează cu titlul: „Facerea apelor metalice“ dă indicații pentru prepararea artificială a apelor pucioase cu sare amară, cu magnezie carbonică, cu sare de bucate și cu fier carbonic, spre a se folosi de ele cei cari nu pot merge la băi și pe cari le pot face singuri acasă.

A treia parte a acestei cărți este „Dietetica adeca apărătorea sănătății“.

Scopul și definiția dieteticei o expune în primele rânduri:

„Dietetica este cea mai temeinică și cea mai de frunte parte a științei doctoricești: această învăță nu cu dare de doctorii, ci numai cu povățuiri cum să se știe să se păzească omul, dăspre

hrană, dăspre vreme și dăspre toate trebuincioase lui, ca să-și ocrotească sănătatea de boale cărora este aplecat și supus“.

Vorbește despre om care are două firi „firea trupească, și cea „duhovnicească“ astfel ca omul pe lângă bolile trupești are și duhovnicești cărora le zice „patimi“. Primele le vindecă cu leacuri iar cele de al doilea cu buna creștere și orânduială a norodului. Omul este „făptura cea mai de sus“ iar trupul lui o lume de înțelepciune, format din partea tare, oasele, partea moale, cărnurile mădularele și pielea și din partea zemoasă, sângele roșu ce se găsește în inimă, arteriile și venele trupului.

„Elementurile“ necesare vieții sunt: pământul, apa, aerul și lumina. (Reminiscente hipocratice!).

Intrând apoi în fiziologie și biologie, dă noțiuni simple despre funcțiunea inimii, nutriției, pentruca în capitolele cari urmează să vorbească despre „patimile omului“. În „Patimile hronice trupești și sufletești“ face unele considerațiuni de psihologie și morală, arătând patimile și darurile omului. Capitolele „Omul cel sănătos“, Orânduiala viețuirii“, „Orânduiala hrăni“, „Lucrarea hrăni, băuturilor, aerului, somnului“, Orânduiala îmbrăcăminte, curățeniei, căsnicie, lucrării“, cuprind numeroase sfaturi de igienă individuală, pe cari le concentrează în „Șase orânduiele ale sănătății; 1. În buna și desăvârșita fereală de stricăciunea prefacerilor vremii anului și a timpurilor lui; a vânturilor și a viforului, a zădufului și a gerului, a ploilor și a ninsorilor, a înorării și a ceții; 2. În paza felurilor și a măsurilor a bucatelor și a băuturilor celor încercate și aflate de priință; 3. În paza măsurii deșteptării și a odihnii somnului; 4. În paza plimbării trupului și a mișcării incheieturilor lui cea din toate zilele, ce îndeamnă și înlesnește mistuirea și eșirea la scaun; 5. În paza lucrării cea de o seamă și de o potrivă, a duhului și a trupului, a căldurii și a aburelii lui; 6. În stăpânirea și înfrânarea patimilor trupului și a duhului și mai vartos din toate, a mâni, curvii și a lăcomiei“.

„Macrobiotica adeca prelungitoarea vieții“ este a patra parte a acestei lucrări. Ea e influințată de concepțiile celebrului său contimporan *Hufeland*.

Macrobiotica „Duhul științei dohtoricești“ care se ocupă cu prelungirea vieții, atât în starea de sănătate cât și în stare de boală, are două ramuri: dietetica care se ocupă cu ocrotirea

și ținerea vieții și terapeutica care se ocupă cu vindecarea bolilor.

Arată cauzele scurtării vieții prin desfătări, necumpăt în băuturi (alcool) și mâncări și trece în revistă o serie de bătrâni din Biblie, cari au trăit peste 100 ani; Abraham a trăit 175, Isac 180, Iacob 147 ani etc. Face o statistică din care reiese că din 300 patriarhi, mitropoliți, episcopi și vlădici cari erau „asemenea hărăziți cu toate bunătățile haractirului lor, au ajuns numai 5 traiful la 80 ani“, iar călugării și pustnicii mănăstirilor cei mai mulți ajung vârsta de aproape 100 ani trăind cu hrană puțină și cu băuturi de apă.

A patra lucrare este intitulată :

4. *Oglinda înțelepciunii*. Cunoștința sineșului. Cuprinzătoare de antropologie și cosmologie, spre aflarea puterilor omului și ale naturii. Tipărită în luminate zillele Măriei Sale Georgie Dimitrie Bibescu, Domn stăpânitor a toată Țara Românească și alcătuită de Ștefan Vasilie Episcopescu Doctorul. București, Tipografia Colegiului Sf. Sava 1843“.

Procurvântarea intitulată „Inalt Prea Sfinte Mitropolit“ pag. V.—XLVIII. cuprinde cuvinte elogioase adresate Mitropolitului Beniamin al Moldovei și Sucevei, căruia îi dedică această carte.

Se ocupă, apoi de chestiuni de ordin filozofic și psihologic, descriind diferite caractere de om, pătimiși cari nu pot să-și stăpânească „sineșul“ și cari sunt oamenii mândrii, lacomi, hoții, curvarii etc. „Văzând cât este omul cel necunoscut cu sineșul său de crud de rățăcit“, socoate să „inoiască“ ideile filozoficești ale lui Socrate, Platon, Newton, Baron Wolf, Leibnitz și Kant“. Filozofia spune, se ocupă de om, de natură și Dumnezeu. In aceasta carte el se ocupă numai de om și natură. Descrie omul ca având două părți, trupul și partea duhovnicească.

In aceste considerațiuni de ordin folozofic primează concepțiile religioase creștine.

„Partea întâiu. Atropologia“ se'mparte în Cap. I, II, III, IV, V, în Cap. I, pag. 1—31 „Istoria Omenirei“, descrie crearea omului după vechea scriptură, iar primele începuturi ale omenirii în India. Urmărește evoluția omenirei dela omul primitiv, până la popoarele antice, Romani, vorbind despre începuturile organizării oamenilor și lupta lor cu natura, iar mai

pe urmă între ei. În urma diferitelor influințe ale climei, locului, oamenii se deosebesc la înfățișare în 3 rase: caucasică, mongolică și etiopică.

Cap. II. pag. 31—94, cuprinde capitolele intitulate: „Ce este omul“, „Unde este omul“ și „Ce orânduială are omul“, cu un conținut abstract cu reflecțiuni filozofice asupra omului și vieții lui. Frazele lungi de câte o pagină pe alocurea exprimând idei multiple, adesea îngreunează înțelesul.

Spune că omul este făptura cea mai perfectă și inteligentă care stăpânește și exploatează natura spre folosul lui „și trăiește cu hrana din două lumi, într'aceasta cu trupul și cea viitoare cu duhul“. Se naște slab și neputincios și este avizat la îngrijirea părinților cari îl cresc. Obiceiul este „cea de a doua fire“ și călăuzește pe om precum și un norod întreg toată viața.

Trebuințele omului sunt: sănătatea, hrana, „odihna somnului de noapte“, căldura și căsătoria. Iar cunoștința duhovnicească cea mai frumoasă este a cunoașterii „sineșului“.

Describe evoluția dezvoltării fizice și psihice ale omului delă naștere până la moarte. Vorbește despre înțelepciune, despre cuget, prin cari omul poate ajunge la cunoașterea adevărului, despre voință cu care și înfrânează patimile și plăcerile.

Sfaturile și îndrumările pe cari le dă sunt călăuzite de un spirit moral cu caracter religios. Viața o consideră ca o luptă continuă pe care o trăește omul în „pătimitire de frică și de nădejde; de milă și de durere“.

„Cap. III. Făptura omenească“ pag. 94—141 cuprinde „Anatomia“, „Somnul“ și „Visele omului“.

Primul capitol face un studiu al anatomiei care „desclienează trupul omului mort, spre aflarea așezării și a înclinării organelor“.

Face considerațiuni generale asupra oaselor; le împarte în lungi și scurte de felurite forme și cari sunt în număr de 240, a părților moi cari constau din diferite feluri de piei „fulgoase. lătoase,“ numite membrană și „fibroase“ numită „fibră“.

Trece pe urmă la descrierea organelor interne pe cari le descrie ca formă, situație, raporturi, precum și în funcțiune. Descrierea amplă într'o formă simplă clară și ușoară, sunt doada unor cunoștințe precise de anatomie, pe cari le posedă Episcopescu.

Astfel despre inimă spune că are o formă de pară mai

mare, cu vârful în jos, situată în partea stângă a pieptului de la coasta 3—5. E învălită într'o „pungă de piele groasă și umedă” și este împărțită în lung 2 „cămări”, „cum și din susul ei are asemenea din pielea punții două cămări”, etc.

Describe apoi „Organul plămânilor”, „organul stomacului, organul ficatului, organul spinii, organul rinichilor („două scoici mici”), organul rușinii bărbătesc, organul împreunător femeesc, organul creerilor”. Despre „nervile” spune că sunt sfori și fire albe ce provin din creer și sunt cuprinse în cele trei învelișuri ale creerului. Sunt de diferite lungimi și se impart „crăculețe, în crăculițe, în ramuri și în fire și firicele”.

Despre organele de simț: organul pipăirii, gustului, mirosului, auzului, vederii; organul cuvântării și al cântării.

Alături de considerațiunile de ordin anatomic și fiziologic strecoară și descrieri fizio-patologice. De ex. la „organul vederii”, vorbește despre turburările de acomodare: „iar pricina de văd unii lucrurile din depărtare mai bine decât din apropierea lor, este lățătimea pielii cei luminoase a stelei ochilor și a linteii din lăuntrul lor, iar cine vede împotriva numai din apropierea lucrurilor, au atât linia cât și steaua luminii ochilor mai gogonețe din punctul mijlocului lor din față”.

Somnul să fie a patra parte a zilei, dacă e mai mult, moleșește trupul și sufletul, iar dacă e mai puțin „smintește mintea și se dărăpână sănătatea”.

Cap. IV. (pag. 141—179) Puterile cugetului firesc. Darurile și patimile omului. Semnele fiziognomice. Semnele umanității. Temperamentele. În aceste capitole tratează chestiuni de psihologie și morală. La fel cele ce urmează în

Cap. V. (pag. 179—286.) Cuprinsul simțirii sineșului. Cugetul. Mintea. Desăvârșirea unirii și a înfățișării de muncă, Desăvârșirea inchipuitoare. Desăvârșirea judecății. Înțelepciunea. Sufletul. Credința de Dumnezeu. Partea a doua, cosmologia, (pag. 286—365,) se subîmparte în 5 capuri, în cari se ocupă de soare, cerul și stelele precum și de „planite” din cari pământul și luna le descrie mai pe larg.

Cartea se termină cu „decufundarea pământului”.

Ultima și cea mai vastă lucrare a lui Episcopescul apărută în 1846 poartă titlul:

5. „*Practica doctorului de casă*”.

„Cunoștința apărării și a tămăduirii boalelor, bărbătești, femeiești și copilărești”.

„Co prescurtate de chirurgie, de materia medică și de veterinărie pentru doctor și norod“.

„Tipărite în luminatele zile ale Măriei Sale“.

„Gheorghe D. Bibescu Vvd. Domn stăpânitor a toată Țara Românească“.

„și“

„Alcătuite spre obștesc folos al sănătăței de“.

„Ștefan Vasile Episcopescu doctorul politiei Bucureștilor“
„București în Tipografia Colegiului Sf. Sava“ 1846. Aceasta ultimă lucrare a lui Episcopescu, cuprinzând o totalizare a operelor publicate până la 1846, amplificate, și sisematizate, pare a fi izvorată din intenția autorului de a-și publica toate cunoștințele și sfaturile într'o singură operă.

Cartea cuprinde 516 pagini și o procuvântare dela VII-LII. Este închinată „Domnului Barbul de Știrbei, marelui Ban și Cavaler“. Pe a doua pag. a cărții, se găsește sigilul cu inițialele autorului (Șt. b. E.) și numărul 1777 urmat de un „n“, care după Gr. Crăiniceanu, ar fi data nașterii autorului, cu toate că la sfârșitul procuvântării, într'o scurtă biografie, spune că a plecat în vârstă de 25 ani la anul 1800 la Universitatea Vienei.

Cartea este împărțită în 7 părți, fiecare subîmpărțite în mai multe capitole, cari tratează chestiuni de igienă individuală și igienă socială (dietetica, apărătoarea sănătății) chestiuni de obstetrică și puericultură.

Trece apoi la „Teoria medicală“ cuprinzând noțiuni de patologie generală „Stenia și astenia sănătății“. (Influențele doctrinei lui Cullen și Brown).

În capitolele cari urmează, face patologie infantilă, pe urmă în „terapia metodică“ înșiră o lungă serie de boli, după a căror descriere simptomatologică în parte, dă indicațiuni terapeutice.

În partea cincă „Hirurgia“ se ocupă de chestiuni de mică chirurgie: plăgi „sdriliturile trupului“, repunerea luxațiilor, fracturi ale oaselor „gălci“, gangrenă etc.

În cele ce urmează, face ample considerațiuni de terapie și farmaceutică.

Tot în aceasta carte, pentru a-i da o amplă utilitate practică, trece în domeniul veterinăriei „Epizooticon“. Dietetica do b i toacelor.

INCHEIERE.

Insemnătatea lui Ștefan Episcopescu, rezidă înainte de toate în împrejurarea că el a încercat mai întâi în Muntenia să publice lucrări de medicină în limba țării. Astfel, el se numără între aceia cari au pornit un curent medical românesc. Pe când în domeniul literar se dibuia încă pentru ca să se stabilească o limbă literară românească, el încearcă să creeze o terminologie medicală românească. Un talent de scriitor care iese din comun și un simț foarte pronunțat pentru limbă îl ferește de a cădea în exagerări. Izvorul din care se inspiră e limba populară și termenii pe cari îi introduce el în scrisul său, sunt în cea mai mare parte neaoși românești. De altcum acest lucru era firesc deoarece Episcopescu face înainte de toate știință popularizată.

Contemporanii săi abia îndrăzneau să se gândească la crearea unei literaturi beletristice la noi. El are curajul să se încerce în domeniul științific și chiar filosofic.

Rolul lui în literatura română a fost bine sesizat de un scriitor rus anonim contemporan, care publicând în revista „Albina nordului” din St. Petersburg un studiu despre mișcarea literară românească, îl înșiră pe Episcopescu între literații vestiți ai Munteniei.

În domeniul medicinei și științei lucrările lui Episcopescu însemnează prima încercare românească de a face literatură de popularizare științifică.

În scrierile sale Episcopescu nu vrea să aducă cercetări nouă științifice, ci se răspândească cunoștințe de științe și mai ales de medicină și igienă în poporul său. De fapt aproape toate lucrările de știință populară publicate românește, atât de rare încât le poți număra pe degete, tipărite înainte de Episcopescu la noi,

sunt sau traduceri greoaie din autori streini sau ordonanțe oficiale din domeniul igienei (mai ales în Ardeal). Abia Episcopescul atacă aceasta chestiune sistematic, literar și românește. Aceasta tendință a sa era în concordanță cu spiritul vremii, mai ales cu al curentelor romantice, demofile și umanitare. Dorința lui Episcopescul este ca prin aceste scrieri să ajute poporul său de a se ridica pe o treaptă de civilizație mai înaltă. Aici intervine și naționalismul său, de asemenea un produs al vremii.

Scrisul său este popular nu numai în intențiile sale, ci și în expunere, stil și limbă. Chestiunile de igienă și igienă socială, problema boalelor venerice, preocuparea de valorizare a bogățiilor balneare ale țării stau pe primul plan. Ele au un substrat național și demofil, am putea zice chiar țărănist în înțelesul modern.

Nota originală o găsim în faptul, că el știe să observe condițiile speciale din țară sa și punându-le în legătură cu cece a învățat în străinătate, caută să ajungă la concluzii pentru remediarea relelor specifice în traiul poporului român.

Cu toate că scrierile sale sunt populare după însăși intenția autorului, totuși au și o valoare științifică. Mai întâi prin chiar dorința autorului de a crea o terminologie și o literatură medicală românească, pe urmă prin observațiile sale, asupra condițiilor de igienă în cari trăiește poporul român, în sfârșit prin faptul că el ne dă primul tratat de balneologie despre apele minerale din Muntenia.

În privința aceasta el are pe un singur înaintaș, pe brașoveanul Doctor Vasile Pop, care în 1821 scrie' în românește despre apele minerale dela Arpatac, Bodoc și Covasna. Dar lucrarea aceasta al lui Pop care are o mare importanță în literatura noastră medicală română, totuși e o simplă scriere informativă asupra unei chestiuni de tot restrânsă, pe când cartea lui Episcopescul despre apele metalice are valoarea unei prime încercări de sinteză, cu elemente rezultate din cercetări proprii.

Episcopescul este deci nu numai unul din cei mai de samă din răsleții medici români dela începutul secolului trecut, ci și între cei dintâi întemeietori ai terminologiei și literaturii medicale științifice românești. El este cel dintâi mare popularizator al științei la noi și un deschizător de căi în mișcarea medicală științifică românească.

CONCLUZIUNI.

1. Lucrările lui Ștefan Episcopescul sunt primele încercări literare serioase în domeniul medicinei românești.

2. Autorul lor influențat de romantismul epocii sale și de mișcarea naționalistă le scrie cu scop de popularizare. El nu urmărește creațiuni științifice, ci răspândirea cunoștințelor epocii pentru folosul poporului său. Face deci știință popularizată și înainte de toate igienă pentru popor.

3. În consecință el se străduiește să stabilească o terminologie medicală românească la înțelesul tuturor. Călăuzit de un talent de scriitori remarcabil și de un pronunțat simț al limbei, acest lucru îi și reușește.

4. Deși nu intenționează să facă știință, totuși în lucrările sale găsim o notă științifică originală. Când vorbește despre igienă, studiază situația igienei în Țara Românească și dă soluții și aplicații practice pentru poporul românesc; iar în lucrarea sa balneologică face cea dintâi încercare de sinteză asupra apelor minerale din Muntenia.

5. Astfel, Episcopescul nu este numai cel dintâi mare popularizator al științei la noi, ci face parte din înaintașii cari au determinat o mișcare medicală românească și creierea unei terminologii românești.

Cluj, la 15 Maiu 1934.

Văzută și bună de imprimat:

ss. Prof. Dr. G. MARTINESCU,
Decanul Facultății de
Medicină și Farmacie.

ss. Prof. Agr. Dr. V. BOLOGA,
Președintele tezei.

BIBLIOGRAFIE

1. *Crăiniceanu Gh.*: Literatura medicală românească. Buc. 1907.
2. *Gomoiu V.*: Din istoria medicinei și învățământului medical în România. Buc. 1923.
3. *Petrescu Gh. Z.*: Manualul apelor metalice al lui V. Episcopescu (1837). Revista de Hidrologie medicală, X. No 3-4.
4. *Major Iosif*: Apele metalice ale României-Mari (1837) de doctorul Ștefan Vasile Episcopescu. Teză Cluj, 1933.
5. *Bologa V.*: Inceputurile medicinei științifice românești. Cluj, 1931.
6. *Bologa V.*: Un rus despre literatura română în anul 1844. Dacoromânia, V. Cluj, 1928.
7. *Bologa V.*: Apele minerale ale Munteniei cunoscute în 1837. Clujul Medical, 1930.
8. *Bologa V.*: Schițe balneo-istorice III. Inceputurile literaturii balneologice românești, Cluj 1928.
9. *Apostol O. și Demetrescu R.*: Dohtorul Ștefan Vasile Episcopescu primul balneolog român. Nățiunea, Cluj, 31 Aug. 1932.
10. *Apostol O. și Demetrescu R.*: Din istoria Medicinei românești. Dohtorul Ștefan Vasile Episcopescu, Țara Noastră, 1 Sept. 1932.
11. *Apostol O. și Demetrescu R.*: Dohtorul Ștefan Vasile Episcopescu. Patria, 24. Sept. 1932.
12. *Apostol O. și Demetrescu R.*: Macroviotică, adică Prelungitoarea vieții de Ștefan Vasile Episcopescu. Mișcarea Medicală Română, Craiova 1932.
13. *Gheorghiu C-tin*: Doctorul Episcopescu și inceputurile scrisului medical românesc. Clujul medical, 1934. no. 1.
14. *Dr. C. N. Michăilescu*: Evoluția și dezvoltarea științi-

fică a balneologiei românești. Revistă de hidrologie medicală. Anul X. No. 34.

15. *Ion C. Filitti*: O pagină din istoria medicinei în Muntenia. (1784—1828) Revista științelor medicale No. 2. — Februarie 1929.

16. *Dr. G. Z. Petrescu*: Comunicare la Societatea Regală Română de Istoria medicinei, ședința dela 29 Mai 1931. (Resumat în Rev. Științelor med., București, Anul XX, no. 6-1931, pag. 878.).

